

Psykisk ohälsa i kommun- och landstingspolitiken

En granskning av hur partierna hanterar frågor som rör psykisk ohälsa i kommun- och landstingspolitiska valplattformar

Inledning

Tre av fyra personer i Sverige har erfarenhet av psykisk ohälsa, antingen egenupplevd eller genom närstående. En av fyra personer har direkt erfarenhet av egen psykisk ohälsa. Psykisk ohälsa är samtidigt den vanligaste sjukskrivningsorsaken.

Men trots att psykisk ohälsa är så vanligt och trots att den är förknippad med så omfattande kostnader, både ur ett personligt och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, så diskrimineras människor med erfarenhet av psykisk ohälsa. Diskrimineringen märks genom negativa attityder eller okunskap som omsätts i handlingar vilka utestänger eller missgynnar personer med psykisk ohälsa.

Alla kan göra något för att förbättra den psykiska hälsan och för att förbättra situationen för personer som har erfarenhet av psykisk ohälsa.

För politiker i kommuner och landsting är det viktigt att analysera sin politik hur den påverkar psykisk ohälsa och personer med erfarenhet av sådan. En av landets största arbetsgivare är kommunerna och landstingen och då dessa är politiskt styrda finns det särskilt stora möjligheter för politiker att arbeta med frågor som rör psykisk ohälsa ur ett arbetsgivarperspektiv. Vi har i tidigare studier sett att kommunerna i sin roll som arbetsgivare har flera brister vad gäller att förebygga, upptäcka och agera vid psykisk ohälsa. Till exempel saknar många kommuner handlingsplaner för minskad sjukfrånvaro, det är för stora personalgrupper för chefer, och många kommuner saknar rutiner för hur chefer ska agera kring psykisk ohälsa.

Denna rapport rymmer en bild av hur politiska partier visar engagemang i frågor som rör psykisk ohälsa inför det val till kommun, landsting och riksdag som kommer äga rum hösten 2014. Rapporten är en kartläggning av partiernas valplattformar och program för kommande mandatperiod. Vi har besökt 285 partiorganisationers lokala webbplatser i totalt 12 län och 36 kommuner och där granskat 119 kommunal- och/eller landstingspolitiska plattformar eller valprogram.

Studien ger en fingervisning om att frågor som rör psykisk ohälsa i många fall fortfarande inte uppmärksammas i den lokala och regionala politiken. Detta trots dess omfattande effekter i samhället och trots att partierna i sin roll som arbetsgivare och i sitt övriga politiska arbete har möjlighet att visa engagemang.

Vi från kampanjen Hjärnkoll har inga partipolitiska kopplingar och vi värderar inte det ena politiska partiet framför det andra. Men vårt budskap till politiker i alla partier och på alla nivåer är att formulera politiska mål och aktiviteter som tar sikte på att både upptäcka och förebygga psykisk ohälsa i samhället. Det behövs även fortsatta och utvecklade politiska idéer om hur negativa attityder och diskriminering mot personer med psykisk ohälsa kan upphöra. Ett första och viktigt steg vore att använda de avsiktsförklaringar som partier formulerar, till exempel valplattformar samt kommun- och landstingspolitiska program, till att uppmärksamma och formulera konkreta mål för minskad diskriminering och ökad psykisk hälsa.

Vi är övertygade om att de flesta politiska beslutsfattare delar vår syn – att alla människor ska ha lika rättigheter, trots våra psykiska olikheter.

/ Hjärnkoll, augusti 2014

Sammanfattning

Trots att psykisk ohälsa är så vanligt och påverkar samhället ur så många aspekter visar vår studie att många partier på lokal och regional nivå inte nämner psykisk ohälsa i valplattformar eller kommun- och landstingspolitiska program för kommande mandatperiod.

Fyra av tio granskade dokument (partiernas valplattformar och politiska program i kommuner och landsting/regioner) innehåller inte någon formulering kring psykisk ohälsa.

I de dokument som nämner psykisk ohälsa saknar var femte granskat dokument konkreta målsättningar och satsningar kring psykisk ohälsa. I relation till det totala antalet granskade dokument (119 stycken) saknar ungefär hälften konkreta målsättningar och satsningar.

Vanligast bland såväl kommun- som landstingspolitiska dokument är att frågor som rör psykisk ohälsa nämns i samband med politik för unga. Andra politikområden, som exempelvis ekonomi, stadsplanering, äldreomsorg kopplas inte alls, eller mycket sällan, samman med frågor som rör psykisk ohälsa. Det kan vara ett tecken på att partierna har en snäv uppfattning om hur psykisk ohälsa påverkar och påverkas av olika politikområden.

Det finns en mycket bred variation av satsningar som beskrivs i de dokument som väljer att gå lite mer på djupet kring psykisk ohälsa. Valet av satsningarnas utformning ser inte ut att ha någon tydlig koppling till vilket parti det är som presenterar satsningen.

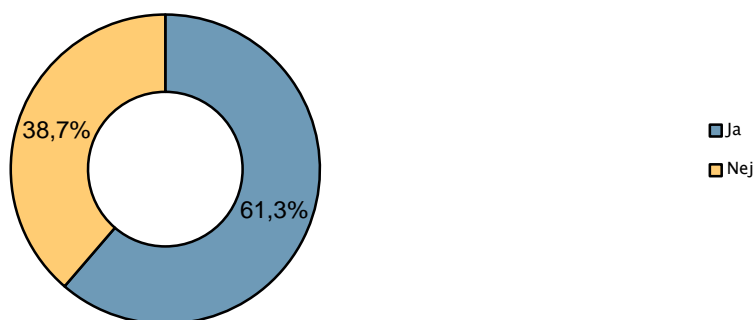
Resultatredovisning

Fyra av tio valplattformar nämner inte psykisk ohälsa

Nästan fyra av tio granskade valplattformar saknar några som helst skrivningar kring begreppet psykisk ohälsa. Det är positivt att majoriteten av de granskade partiorganisationerna ser psykisk ohälsa som en så viktig fråga att den lyfts fram i valplattformar och politiska program, men att en stor del fortfarande inte ens nämner begreppet visar på ett behov av ytterligare politiskt engagemang i frågan.

Självfallet kan det vara så att partiorganisationer finner frågor som rör psykisk ohälsa viktiga även i de fall frågan inte nämns i valplattformar och politiska program. Men då valplattformarna och de kommun- och landstingspolitiska programmen ändå utgör en vägledning för såväl väljare som för förtroendevalda inom partierna är dessa dokument viktiga signaler för vad som ska prioriteras inom politiken. De partiorganisationer som väljer att lyfta fram sin politik kring psykisk ohälsa i styrande dokument har sannolikt bättre förutsättningar att driva frågorna under kommande mandatperiod då det finns en tydlighet såväl mot väljare som inom det egna partiet.

Figur 1: Nämner dokumentet psykisk ohälsa?

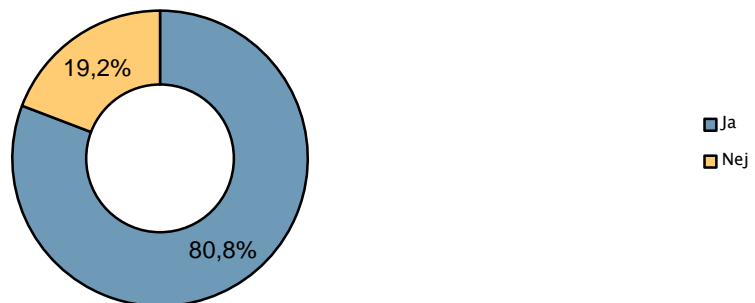

	Procent	Antal
Ja	61,3%	73
Nej	38,7%	46
Svarande		119

Mätbara mål och konkreta satsningar kring psykisk ohälsa saknas ofta

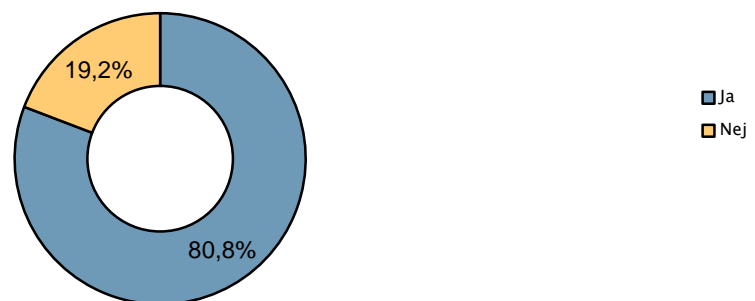
Ett effektivt politiskt arbete förutsätter ofta att det finns konkreta målsättningar och konkreta satsningar angivna för arbetet. Partiernas lokala och regionala valplattformar och politiska program innehåller ofta konkreta målsättningar när det gäller exempelvis miljö, bostadspolitik, jobb. Även inom området psykisk ohälsa väljer flera partiorganisationer att ha konkreta målsättningar. Fyra av fem studerade dokument som innehåller skrivningar om psykisk ohälsa innehåller också mätbara mål och lika många rymmer konkreta satsningar. Men ställt i relation till de totalt 119 plattformar som analyserats saknas dessa element ändå i hälften av alla granskade dokument.

Figur 3: Finns några mätbara målsättningar angivna kring psykisk ohälsa?

	Procent	Antal
Ja	80,8%	59
Nej	19,2%	14
Svarande		73

Figur 4: Nämns några konkreta satsningar kring psykisk ohälsa?

	Procent	Antal
Ja	80,8%	59
Nej	19,2%	14
Svarande		73

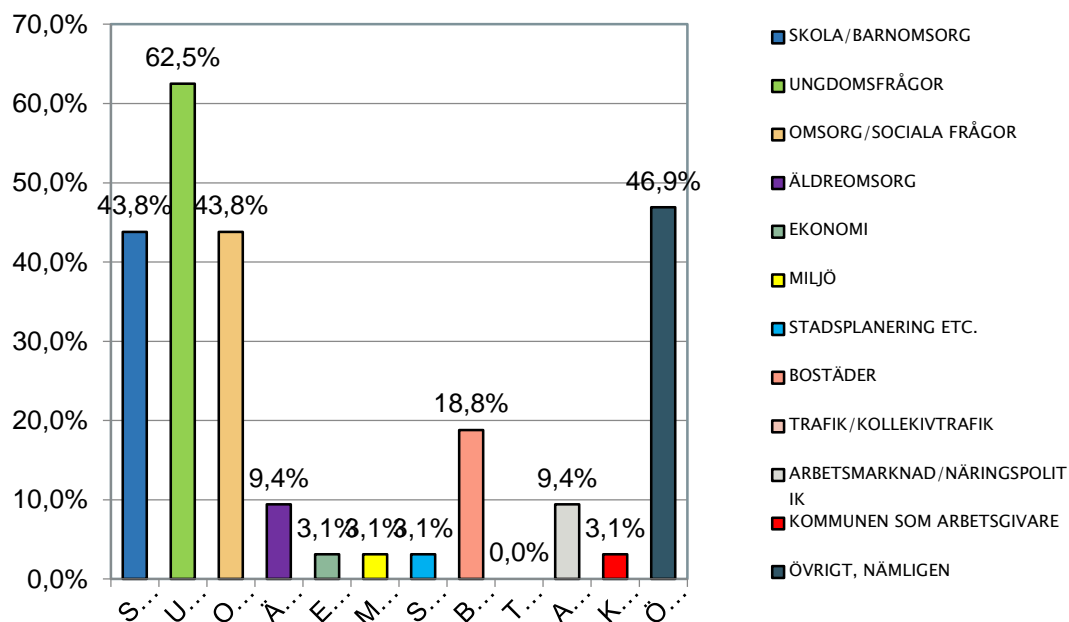
Psykisk ohälsa nämns oftast i ungdomspolitiska sammanhang

När partiernas skrivelser som rör psykisk ohälsa kategoriseras utifrån i vilket eller vilka sammanhang som frågorna nämns ser vi tecken på att partiorganisationerna har ett relativt snävt perspektiv på hur politik påverkar och påverkas av psykisk ohälsa. Tidigare studier har exempelvis visat på mycket påtagliga samband mellan en persons ekonomiska förhållanden och personens psykiska hälsa. Trots detta är det väldigt få kommuner som beskriver sin ekonomiska politik utifrån perspektivet psykisk ohälsa. Även om det finns en gräns för hur mycket information en valplattform eller ett politiskt handlingsprogram kan rymma menar vi att det finns ett utrymme att låta fler politikområden analyseras utifrån hur önskade reformer och satsningar påverkar frågor som rör psykisk ohälsa.

Flest av de kommunpolitiska dokumenten som analyserats innehåller skrivelser om psykisk ohälsa i samband med frågor som rör ungdomspolitiska frågor. Sex av tio kommunpolitiska dokument som innehåller skrivelser om psykisk ohälsa har dessa formuleringar i samband med ungdomsfrågor. Drygt fyra av tio har det i samband med frågor som rör skola/barnomsorg och lika många har det i sammanhanget omsorg/sociala frågor. Inget dokument kopplar psykisk ohälsa till stadsplanering.

I de kommunpolitiska dokumenten finns även en variation av övriga sammanhang. Kultur, jämställdhet och egna funktionshinderpolitiska kapitel är exempel på övriga sammanhang.

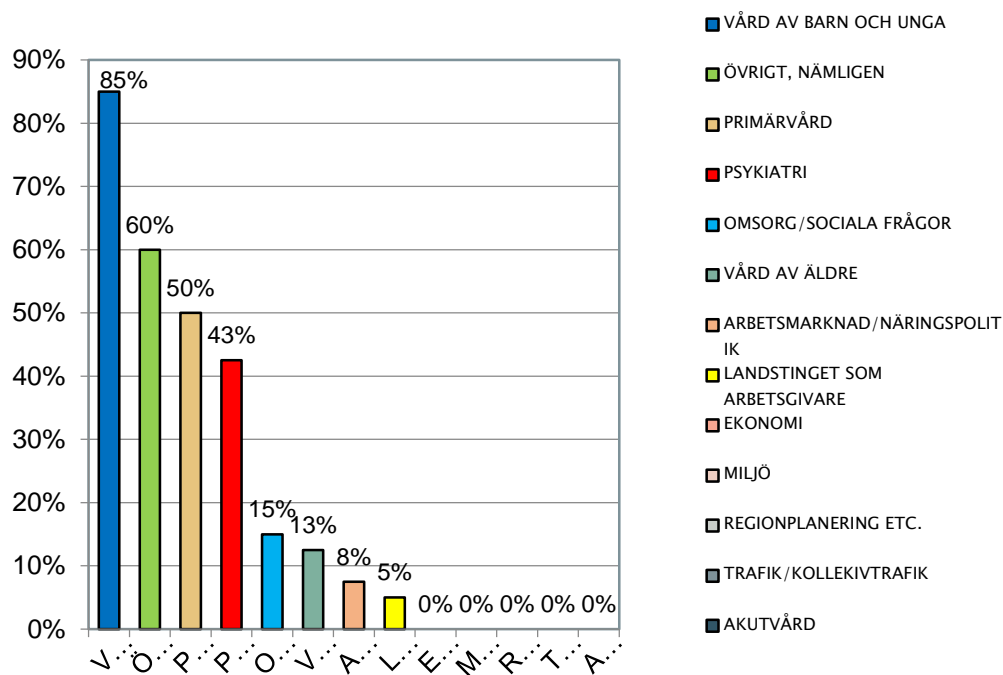
Figur 5: Kommunpolitiska dokument: I vilket/vilka sammanhang nämns psykisk ohälsa?

Även i de region- och landstingspolitiska dokument som analyserats är det vanligast att psykisk ohälsa nämns i samband med frågor som rör unga, i detta fall vård av barn och unga. Hälften av dokumenten som rymmer skrivningar om psykisk ohälsa nämner det i sammanhanget primärvård.

Under rubriken övrigt är det vanligaste sammanhangen jämställdhet och samarbete med andra aktörer, till exempel kommuner samt patient- och brukarorganisationer.

Figur 6: Landstingspolitiska dokument: I vilket/vilka sammanhang nämns psykisk ohälsa?

Exempel på satsningar som nämns

De konkreta satsningar som beskrivs i de granskade dokumenten har en ganska bred spridning. Med något undantag syns inte heller tydliga samband mellan vilket parti som står bakom politiken och vilken satsning som beskrivs.

Nedan följer ett antal exempel på satsningar som beskrivs i de granskade dokumenten:

- Skolan ska lägga upp undervisningen så att den psykosociala ohälsan minskar
- Aktivitetsstöd ska ges till föreningar som erbjuder individer en social samvaro
- Tjänstegaranti till unga med psykisk ohälsa
- Resursförstärkning av elevhälsan
- Bostäder för hemlösa
- Satsningar på att minska våld
- Förstärkt samverkan mellan elevhälsa och primärvård
- Använd upphandlingar till att ge personer med funktionsnedsättning arbete
- Inför daglig motion i skolor
- Satsningar på ungdomsmottagning utifrån psykisk ohälsa
- Utvecklad patientdelaktighet i vård
- Satsningar på kompetensutveckling bland personal
- Lättare att få förstahandskontrakt för bostad
- Elevhälsopersonal som ska finnas på varje skola varje dag
- Särskilda mottagningar för unga med psykisk ohälsa
- Skyddat boende för hbtq-personer
- Åtgärdsplan ska tas fram för unga med psykisk ohälsa
- Förstärkt samverkan med intresseorganisationer
- Kommun- och landstingspolitiska samarbetsprojekt för att motverka psykisk ohälsa bland unga, med fokus på drogmissbruk
- Genusperspektiv på psykisk ohälsa
- Tillsätta en kommission för att granska och utveckla arbetet med frågorna
- Inrätta en barnlots – en väg in till rätt stöd
- Förstärka primärvårdens möjligheter att tidigt upptäcka psykisk ohälsa
- Hälsöfrämjande när det gäller alkohol, tobak, sexmissbruk med mera
- Alla som arbetar med barn och unga ska ha kompetens kring psykisk ohälsa
- Fler slutenvårdsplatser
- Första linjen-mottagningar för unga med psykisk ohälsa
- Nolltolerans mot självmord
- Fler psykologer ska anställas inom primärvården
- Korta väntetider för samtalsterapi
- Köfri barn och ungdomspsykiatri

Metod

Studien har genomförts under perioden juni till augusti 2014.

Studien omfattar samtliga partiernas landstingskopplade organisationer som har mandat i region-/landstingsfullmäktige i de tolv länen Örebro, Västerbotten, Värmland, Uppsala, Skåne, Norrbotten, Jämtland, Västra Götaland, Blekinge, Gotland, Jönköping och Stockholm. Studien omfattar även samtliga partiorganisationer som har mandat i kommunfullmäktige i de tre största kommunerna i respektive av de nämnda länen.

Totalt 285 partiorganisationer (det vill säga partiernas partiföreningar och distrikt i kommuner och i landsting) har ingått i studien.

Samtliga av ovan nämnda partiorganisationers webbplatser har besökts och på webbplatsen har en sökning gjorts efter valplattformar och kommun- respektive landstingspolitiska program för kommande mandatperiod. Webbplatserna besöktes en första gång de första två veckorna i juni, och i de fall valplattformar eller program inte gick att finna vid det tillfället besöktes berörda webbplatser ytterligare en gång under sista veckan i juli och första veckan i augusti. I 119 partiorganisationer har avsedda dokument gått att finna.

I de plattformar och program som har hittats har en sökning gjorts efter begreppet psykisk ohälsa eller näraliggande begrepp. I de fall dokumentet rymmer psykisk ohälsa har en kategorisering gjorts utifrån vilket politikområde begreppet används inom. En granskning har även gjorts huruvida konkreta projekt nämns och huruvida politiken som beskrivs rymmer någon form av konkreta målsättningar.

Studien har inte värderat kvalitet eller utöver vad som nämns ovan värderat de politiska förslagen som hittats.

Eftersom att ett stort antal partiorganisationer valt att inte kommunicera sina valplattformar eller program på sina webbplatser går det inte utifrån denna studie att dra några slutsatser kring vilka partier som är mer aktiva än andra eller om partier i vissa kommuner agerar annorlunda än partier i andra organisationer.